

Azərbaycan dünya üçün gözəl tolerantlıq nümunəsidir

Tolerantlıq Azərbaycanın vizit kartıdır. Azərbaycan müxtəlif mədəniyyətlərə hörmətə yanaşan diyardır.

**İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının
prezidenti**

Azərbaycan Respublikasının din sahəsində həyata keçirdiyi siyasət beynəlxalq hüququn prinsiplərinə, Azərbaycanın qoşulduğu beynəlxalq müqaviləyə, ölkə Konstitusiyasına və digər normativ -huquqi aktlara əsaslanır. Əsrlər boyu ölkəmizdə dini müstəvidə, məzhəblərarasında heç vaxt itxilaf yaşanmayıb. Neçə yüz illərdir sünni və şiələr ölkəmizdə vahid bir ailə kimi ömür sürüblər. Hətta yehudilər, xristianlar belə Odlar yurdunda özlərini yad hesab etməyiblər. Hər kəs milliyətindən, dinindən asılı omayaraq öz inancına uyğun ibadətini rahat şəkildə məşğul olub. Bunun üçün təkəce paytaxtda deyil, bütün bölgələrdə kilsə, sineqoq və məscidlər inşa edilərək dindarların ixtiyarına verilib.

Mən özüm də müsəlman olaraq namaz qılır, Ramazan ayında oruc tuturam. Allah yolunda imkanım qədər ehtiyacı olanlara köməyimi də əsirgəmirəm. Lakin bir yazır kimi dini mövzuda məqalə yazmaqda həmişə çətinlik çəkmişəm. Çünki bu, olduqca mürəkkəb mövzudur. Dini mövziya müraciət edən jurnalist bu səhə üzrə ixtisaslaşmalı və dini bilklərə vəqif olmalıdır. Son illər bəzi mətbuat səhifələrində bir neçə yüz il əvvəl Azərbaycanın sünni təriqətinə mənsub olmasa, lakin Şah İsmayılın əhaliyə zorla şieliyi qəbul etməsi ilə bağlı yazılara tez-tez rast gəlinir. Adama qəribə gələn budur ki, bu yazıların müəllifləri radikal dini qruplaşmalara qoşulanlar deyil, az-çox dini bilklərə malik olan bəzi ziyalılardır. Mətbuatda belə ziyalıların təhqid edən millət vəkili Aqil Abbas "İmamı harda saxlayaq?" məqaləsində bu məsələyə aydınlıq gətirib: "Son zamanlar bir para ziyalılar qılıncıların çəkib düşüblər şieliyi üstünə. Əslində əsas hədəf Şah İsmayıldı, bu barədə yaxın nömrələrin birində fikrimi bildirirəm.

İndi şieliyi az qala İslamın düşməni elan edənələr bir məqamı xatırlatmaq istəyirəm. Məhərrəmlik başlayanda Bakıda qeyri-müsəlmanlar, yeni nə ruslar nə ermənilər, nə di yehudilər toy etmirdilər. Toy etsəydilər belə, kimsə onlara güldən ağır bir söz deməyəcəkdi, amma həmin aylarda məclis keçirməkdən könüllü imtina edirdilər. Niyə? Ya-

şadıqları şəhərdəki insanların adət-ənənələrinə, dini adətlərinə hörmət əlaməti olaraq bu addımı atmırdılar. Qeyri-müsəlmanlar şiələrin inanclarına hörmət edirdilər.

Bildiyiniz kimi, Bakı əhalisinin 90 faizi şiədir. İndi müsəlman qardaşlarımız niyə bu şieliyi topa tuturlar, bu insanların inanclarına hörmət etmirlər, başa düşmürəm."

Əgər bu mövzu İslam dini üzrə bir ekspert tərəfindən yazılısaydı, belə qənaətə gələrdim ki, cəmiyyətdə din və dindarlar varsa, problem də var.

Cəmiyyətin belə bir mövzu ilə bağlı həssaslığını nəzərə alıb bunu ictimailəşdirməkdən və ya münasibet bildirməkdən uzaq durardım. Çünki hazırda radikal dini qrupların və qeyri-ənənəvi təriqətlərin zərərli təsirlərinin qarşısının alınmasında Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin rolu əvəzsizdir. Bu istiqamətdə qurum bir sıra möhtəşəm layihələrə imza atıb. DQİDK -nin paytaxtda və bölgələrdə təşkil etdiyi elmi-dini mövzuda beynəlxalq seminar, konfrans, simpozium, dəyirmi masa və digər maarifləndirici tədbirlərdə, beynəlxalq toplantılarda radikalizmin cəmiyyətə və milli-mənəvi dəyərlərimizə vura biləcəyi zərərlərdən, dini ekstremizmə və terrorçuluğa qarşı mübarizə metodlarından, bu istiqamətdə həyata keçirilən qabaqcılları tədbirlərin əhəmiyyətindən danışılıb. Bundan başqa son illərdə məscidlərdə, cümə namazlarında şiə və sünnilərin birgə namaz qılmaları, rəsmi qeydiyyatdan keçmiş dini icmaların dövlət büdcəsi hesabına maliyyələşməsi və s. addımlar öz müsbət nəticəsini göstərir. O ki qaldı millət vəkili Aqil Abbasın bəzi ziyalıların inancları arasında bölücülük yaratmaq cəhdlərinə irad bildirməsinə, cəmiyyətdə kifayət qədər nüfuz sahibi olan, səsləndirdiyi fikirlər hər zaman toplum tərəfindən birmənalı qəbul edilən belə bir ziyalının heyacatanı mənəcə əsassız deyil.

Məhz bu mövzu ətrafında fikirlərimi ağız və rəqlərə köçürərkən, xəyalim məni bir anlığa doğulduğum Cəlilabad rayonunun Göytəpə şəhərinə apardı. Bu məqamda ömrünün 90-cı payızını yaşayan qocaman pedaqoq Bəyaz Kərimovu yada salmaq mümkün deyil. 1967-ci ildə qəsəbə sovetinin sədri vəzifəsində çalışın Bəyaz müəllimin işgüzarlığı və qəsəbədə geniş abadlıq işləri aparması nəticəsində Azərbaycan SSRİ Ali Soveti Rəyasət heyətinin qərarı ilə Göytəpəyə şəhər statusu verildi. Bu əməlisaleh insana Allah Təalanın verdiyi ömür qədər ömür arzulayıram. Bu şəhərdə azərbaycan-

lılarla yanaşı, ruslar, ermənilər və dağ yehudiləri yaşayıblar. SSRİ-nin bir neçə hərbi hissəsi, sərhəd qoşunları dəstəsi Göytəpədə yerləşirdi. Yaxşı yadımdadır, 1967-68-ci illər idi. Hər il Məhərrəmlik təziyəsi Leninin adını daşıyan küçələrin birində, Ağaməmməd kişinin evində keçirilirdi. Geniş, böyük otaqları olan bu evi biz uşaqlar məscid adlandırdırıq. Məhərrəm ayında məktəbdən gələrkə, çantamızı evə qoyub məscidə yollanırdıq. Hər il məsciddə xuddamıq edən Kazım adlı ixtiyar bir qoca qəfil qarşımızı kəsərək deyərdi: "Əvvəl gedin boynunuzdakı pioner qalstukunu çıxarın, sonra gəlin" Tez kənara çəkilib qalstukları açıb cibimizdə gizlədər, sonra məscidə daxil olardıq. Deyirdilər ki, sabah şami-qəriban gecəsidir. Həmin gecə mərsiyə deyib ağlayardılar. Biz uşaqlar da məscidin heyətində "Ya Hüseyn" deyərək sinə vururduq. Ağaməmməd kişinin yaxın qonşuları bir neçə rus ailəsindən ibarət idi. İnandırır ki, Aşura günü onlar da kənardan bu mənzərəni seyr edib göz yaşları tökərdülər. Göytəpədə İsaq adlı yaşlı dağ yehudisi hər il Məhərrəm ayında evində imam əhsanı verərdi. Sovetlər dönəmində Ağuraya dodaq büzüb izteha edən qeyri millətlərə heç vaxt rast gəlmədik. Çox təəsüf ki, bu gün müsəlman müsəlmanın təriqətinə, məzhəbinə qarşı çıxır. Aqil Abbas demişken, "sizin ayrı işiniz-gücünüz yoxdu, başqa bir probleminiz yoxdu ki, inancları qarşı-qarşısı qoyursunuz? Əvvəllər bunu Avropa ölkələri edirdi, müsəlmanları bir-birinə qırdırırdı. İndi sizə nə düşüb bu missiyanı öz üzərinizə götürmüsünüz?"

Təxminən 5-6 il bundan əvvəl Məhərrəm ayında Bakının Badamdar qəsəbəsinin MİS reisi Rafiq müəllimin kabinetində əyləşib bir problemi müzakirə edirdik. Söhbət əsnasında içəri bir yaşlı kişi girdi. Otağa daxil olan kimi salamsız-girişsiz dini təbliğata başladı: "Qarabağ şəhidlərinə deyil, min ilin öülərinə ağlamağın nə mənası var?" deyərək Məhərrəmliyə, Ağuraya qara yaxmağa başladı. Rafiq müəllim ona otaqdan çıxmaq işarəsi verməyəydi, bu adam Mirzə Cəlilin "Zırrama" hekayəsindəki hacı Novruz ağanın qardaşı oğlu zırrama Qurbanlı bəy kimi, hələ uzun -uzadı çərəncilik edəcəkdi. Rafiq müəllimlə xüdəhafizləşib çıxanda yenə həmin kişini bir evin qarşısında dayanıb çirkin təbliğatını davam etdiriyini gördüm.

Belə üzüdünkü, özünü müsəlman adlandıranları Aqil Abbas düzgün qınayaraq yazır: "Həzrət Əlini nə qədər sevirməyə, həzrət Əbubəkərə, həzrət Ömərə, həzrət Osma-

na da bir o qədər sevgim və hörmətim var. Siz niyə həzrət Əliyə qarşı bu qədər düşmənçilik edirsiniz və onun nəsinə, onu sevmənlərə də düşmən münasibət sərgiləyirsiniz, nifrətinizi əyan edirsiniz?"

Şərq ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələri də birlik haqqında qiymətli sənət nümunələri yaradıblar. 19-cu əsrin dahi söz ustadlarından Seyid Əzim Şirvani bu mövzuda öz nəsihətli kəlamları ilə övladlarına, o dövürün gənclərinə dəyərli -hikmətli tövsiyələrini verib. Şair oğlu Mir Cəfərə nəsihətində özünün də şiə olduğunu bildirməklə yanaşı,

**"mən özüm şiyəm, budur sifətim,
Leyk əshabə yox müxalifətim"**

deyərək başqa təriqətlərə xor baxmağı, onları təhqir etməyi qəbul edilməz adlandırb.

İslam dünyasını zəiflədən, gücdən salıb düşmən qarşısında aciz göstərən şiə və sünni məsələsinə Azərbaycanın görkəmli satirik şairi Mirzə Ələkbər Sabir və digər nüfuzlu, tanınmış ziyalıları həmişə mənfi münasibət sərgiləyiblər. Sabirə görə, düşmən bu bölgüdə, parçalanmadan çox məhərrətlə istifadə edir:

**Əshədü billahi-əniyyəül əzim,
Sahibi imanəm, a şirvanlılar!
Yox yeni bir dinə yəqinin mənim,
Köhnə müsəlmanəm, a şirvanlılar!
Şiyəyəm, amma nə bu əşkaldan,
Sünniyəm, amma nə bu əmsaldan,
Sufiyəm amma nə bu əbdaldan,
Həqq sevən insanam a şirvanlılar!
Qaili Quranam, a şirvanlılar!**

Azərbaycan ənənəvi islam ölkəsi olmaqla, eyni zamanda, dünyəvi dövlətdir, dini-milləti mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, bütün vətəndaşlar qanun qarşısında bərabərdir. Odu ki, Azərbaycanda tolerantlıq mühitin olmasından istifadə edib dövlət əleyhinə fəaliyyət göstərmək cinayətdir və qarşısı qətiyyətlə alınmalıdır. Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Mübariz Qurbanlıın bir açıqlamasını xatırlatmaq yerinə düşər: "Dövlət kimi haqların da sərhəddi var. İnsan haqları sonsuz deyil, hər bir ölkədə müəyyən sərhədlərlə məhdudlaşır."

**Mirzəağa Məmmədov
AJB-nin üzvü**